Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
přednesené dne 1. února 2017 [1]

Věc C-670/15

Jan Šalplachta

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Bundesarbeitsgericht (spolkový pracovní soud, Německo)]

„Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce – Oblast svobody, bezpečnosti a práva – Přístup ke spravedlnosti v přeshraničních sporech – Směrnice 2003/8/ES – Působnost – Žádost o právní pomoc podaná příslušnému orgánu členského státu, v němž se koná řízení – Náhrada nákladů vynaložených v souvislosti s překladem dokumentů přiložených k žádosti o právní pomoc“

Úvod

1. V projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se Soudnímu dvoru nabízí příležitost objasnit působnost směrnice Rady 2003/8/ES [2], jejímž cílem je stanovení minimálních společných pravidel pro právní pomoc v přeshraničních sporech.

2. Bundesarbeitsgericht (spolkový pracovní soud, Německo) se zabývá sporem týkajícím se náhrady nákladů vynaložených v souvislosti s žádostí o právní pomoc, konkrétně nákladů na překlad dokumentů přiložených k této žádosti. Německá právní úprava, která provádí směrnici 2003/8, nezakotvuje poskytnutí právní pomoci v rámci samotného řízení o právní pomoci v případě, kdy je tato žádost podána německému soudu, který je rovněž příslušným orgánem. Prostřednictvím projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce nejvyšší německý pracovní soud nepřímo usiluje o ověření slučitelnosti vnitrostátních pravidel se směrnicí 2003/8 (dále jen „směrnice“).

1 – Původní jazyk: angličtina.

2 – Směrnice ze dne 27. ledna 2003 o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech (Úř. věst. 2003, L 26, s. 41; Zvl. vyd. 19/06, s. 90).

Právní rámec

Unijní právo

3. Směrnice 2003/8 stanoví:

„Článek 3

Právo na právní pomoc

1. Každá fyzická osoba účastnící se sporu, na kterou se vztahuje tato směrnice, má právo na přiměřenou právní pomoc k zajištění svého účinného přístupu ke spravedlnosti v souladu s podmínkami stanovenými touto směrnicí.

2. Právní pomoc se považuje za přiměřenou, jestliže zaručuje

a) poradenství před zahájením soudního řízení s cílem mimosoudního vyrovnání,

b) právní pomoc a zastupování před soudem a osvobození od nákladů řízení, které nese příjemce, nebo částečnou náhrada těchto nákladů příjemce, včetně nákladů uvedených v článku 7 a poplatků osobám pověřeným soudem k provádění úkonů během soudního řízení.

[…]

Článek 7

Náklady související s přeshraniční povahou sporu

Právní pomoc poskytnutá v členském státě, v němž se koná řízení, zahrnuje tyto náklady přímo spojené s přeshraniční povahou sporu

[…]

b) překlad dokumentů vyžadovaných soudem nebo příslušným orgánem a předložených příjemcem, které jsou pro rozhodnutí dané věci nezbytné;

[…]

Článek 8

Náklady hrazené členským státem bydliště nebo obvyklého pobytu

Členský stát, v němž žadatel o právní pomoc bydlí nebo obvykle pobývá, poskytuje právní pomoc uvedenou v čl. 3 odst. 2, která je nezbytná k úhradě:

a) nákladů na pomoc místního advokáta nebo kterékoli jiné osoby oprávněné právními předpisy poskytovat právní poradenství, vzniklých v dotyčném členském státě v souladu s touto směrnicí, do obdržení žádosti o právní pomoc v členském státě, v němž se řízení koná;

b) překlad žádosti a podkladů potřebných při podání žádosti orgánům dotyčného členského státu.

[…]

Článek 13

Podávání a předávání žádostí o právní pomoc

1. Žádosti o právní pomoc je možné podat:

a) příslušnému orgánu členského státu, v němž má žadatel bydliště nebo obvyklý pobyt (předávající orgán), nebo

b) příslušnému orgánu členského státu, v němž se koná řízení nebo v němž má být vykonáno rozhodnutí (přijímající orgán).

2. Žádosti o právní pomoc musí být vyplněny a podklady přeloženy:

a) do úředního jazyka nebo do jednoho z jazyků členského státu příslušného přijímajícího orgánu, který odpovídá jednomu z jazyků orgánů Společenství, nebo

b) do dalšího jazyka, který uvedený členský stát považuje za přijatelný v souladu s čl. 14 odst. 3.

[…]

4. Příslušný předávající orgán pomáhá příjemci zajistit, aby byly k žádosti přiloženy všechny podklady, o nichž je známo, že jsou nezbytné k tomu, aby bylo možno o ní rozhodnout. V souladu s čl. 8 písm. b) pomáhá žadateli také při opatřování veškerých překladů podkladů.

Příslušný předávající orgán zašle žádost příslušnému přijímajícímu orgánu ve druhém členském státě do 15 dnů od obdržení žádosti, řádně vyplněné v jednom z jazyků uvedených v odstavci 2, a podkladů, v případě potřeby přeložených do jednoho z uvedených jazyků.

[…]

6. Za služby poskytnuté podle odstavce 4 nesmí členský stát účtovat poplatky. […]“

Německé právo

4. Směrnice 2003/8 byla do německého práva provedena ustanoveními § 114 až § 127a, jakož i § 1076 až § 1078 Zivilprozessordnung (občanský soudní řád, dále jen „ZPO“).

5. Ustanovení § 114 odst. 1 ZPO zní:

„Účastníku řízení, který s ohledem na své osobní a hospodářské poměry není schopen hradit procesní výlohy, nebo je schopen je hradit jen částečně nebo ve splátkách, je na žádost poskytnuta právní pomoc, pokud zamýšlený návrh na zahájení řízení či zamýšlená právní obrana nabízí dostatečnou vyhlídku na úspěch a nejeví se jako svévolné. V případě přeshraniční právní pomoci v rámci Evropské unie se navíc použijí § 1076 až 1078.“

6. Ustanovení § 117 odst. 1 a odst. 2 ZPO zní:

„1. Žádost o poskytnutí právní pomoci se podává u soudu, který daný případ projednává; […]

2. K žádosti je třeba připojit prohlášení účastníka o jeho osobní a finanční situaci (rodinná situace, povolání, majetek, příjmy a závazky), jakož i příslušné podklady.[…]“

7. Ustanovení § 1076 ZPO zní:

„Není-li stanoveno jinak, na přeshraniční právní pomoc v rámci Evropské unie v souladu se [směrnicí 2003/8] se použijí ustanovení § 114 až § 127a.“

8. Ustanovení § 1078 odst. 1 ZPO:

„Pro příchozí žádosti o přeshraniční právní pomoc bude příslušný soud, který projednává daný případ nebo nařizuje výkon rozhodnutí. Žádosti musí být vyhotoveny v německém jazyce a podklady musí být doplněny překladem do německého jazyka. […]“

9. Podle judikatury německých soudů, jak vysvětluje předkládající soud, tato ustanovení neupravují poskytování právní pomoci pro samotné řízení o právní pomoci, neboť uvedené řízení nepředstavuje „řízení“ ve smyslu § 114 ZPO. Poskytnutí právní pomoci u nákladů vynaložených v souvislosti s překladem prohlášení a podkladů přikládaných k žádosti o právní pomoc do jazyka soudu je proto vyloučeno. V případě žadatele pobývajícího v jiném členském státě, který podává návrh na zahájení řízení přímo německému soudu a současně podá danému soudu žádost o poskytnutí právní pomoci, se proto použijí stejná ustanovení jako v případě žadatele pobývajícího v Německu.

Skutkový stav, řízení a předběžná otázka

10. J. Šalplachta má bydliště v České republice. Dne 24. září 2013 podal prostřednictvím svého německého advokáta žalobu k Arbeitsgericht Zwickau (pracovní soud ve Cvikově, Německo) na zaplacení dlužné mzdy proti společnosti Elektroanlagen & Computerbau GmbH, se sídlem v Německu, a současně podal žádost o poskytnutí právní pomoci. Dne 27. listopadu 2013 požádal, aby právní pomoc byla rozšířena o úhradu nákladů na překlad dokumentů prokazujících jeho příjmy a majetek.

11. Dne 8. dubna 2014 bylo kanceláři Arbeitsgericht Zwickau (pracovní soud ve Cvikově) doručeno prohlášení o finanční a osobní situaci žadatele, vyhotovené v německém jazyce a podepsané žadatelem dne 23. září 2013. Formulář prohlášení byl včetně vysvětlivek a podkladů přeložen do německého jazyka překladatelskou agenturou se sídlem v Drážďanech (Německo). Žadatel zajistil, aby do soudního spisu byly založeny dvě faktury, které mu zaslala překladatelská agentura.

12. Arbeitsgericht Zwickau (pracovní soud ve Cvikově) poskytl žadateli právní pomoc v rámci řízení v prvním stupni, zamítl ale náhradu nákladů na překlad. Landesarbeitsgericht (zemský pracovní soud) zamítl odvolání žadatele. Žadatel podal další opravný prostředek „Revision“ k předkládajícímu soudu.

13. Předkládající soud uvádí, že opravnému prostředku by bylo třeba vyhovět pouze tehdy, kdyby § 114 a násl. ZPO byly vykládány v souladu s unijním právem v tom smyslu, že náklady vynaložené žadatelem na překlad prohlášení a podkladů přiložených k žádosti o právní pomoc jsou hrazeny v rámci právní pomoci poskytované ve Spolkové republice Německo. V opačném případě by bylo nutné opravný prostředek zamítnout.

14. Za těchto okolností se Bundesarbeitsgericht (spolkový pracovní soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Vyžaduje právo fyzické osoby na účinný přístup ke spravedlnosti v přeshraničním sporu ve smyslu článku 1 a článku 2 [směrnice 2003/8], aby právní pomoc, kterou poskytla Spolková republika Německo, zahrnovala náklady, které žadatel vynaložil na překlad prohlášení a podkladů přiložených k žádosti o právní pomoc, jestliže žadatel zároveň s podáním žaloby požádal u příslušného soudu, který je zároveň přijímajícím orgánem ve smyslu čl. 13 odst. 1 písm. b) směrnice, o právní pomoc a sám nechal vyhotovit překlad?“

15. Předkládací usnesení bylo Soudnímu dvoru doručeno dne 15. prosince 2015. Písemná vyjádření předložili J. Šalplachta, německá a česká vláda, jakož i Evropská komise. Na ústním jednání dne 9. listopadu 2016 přednesli vyjádření J. Šalplachta, německá a španělská vláda, jakož i Komise.

Analýza

Úvod

16. Článek 13 odst. 1 písm. a) a b) směrnice 2003/8 poskytuje žadateli o právní pomoc procesní možnost podat svoji žádost buď příslušnému orgánu členského státu, ve kterém má bydliště nebo obvyklý pobyt [písm. a)], nebo orgánu členského státu, v němž se koná řízení nebo v němž má být vykonáno rozhodnutí [písm. b)].

17. Pokud je žádost o právní pomoc podána v členském státě, v němž má žadatel bydliště nebo obvyklý pobyt, příslušný orgán tohoto členského státu představuje „předávající orgán“ a příslušný orgán členského státu, v němž se koná řízení nebo v němž má být vykonáno rozhodnutí, představuje „přijímající orgán“.

18. Podle čl. 13 odst. 4 směrnice 2003/8 předávající orgán v členském státě, v němž má žadatel bydliště nebo obvyklý pobyt, pomáhá žadateli před předáním žádosti přijímajícímu orgánu při opatřování překladů podkladů.

19. Toto ustanovení odráží čl. 8 písm. b) směrnice 2003/8, který vyžaduje, aby členský stát, v němž žadatel o právní pomoc bydlí nebo obvykle pobývá, poskytl právní pomoc nezbytnou k úhradě nákladů na překlad žádosti a nezbytných podkladů, pokud je žádost podána příslušnému orgán dotyčného členského státu.

20. Směrnice 2003/8 nicméně výslovně neupravuje náhradu nákladů na překlad, pokud je žádost o právní pomoc podána orgánům členského státu, v němž se koná řízení (členský stát soudu).

21. Prostřednictvím projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce předkládající soud usiluje o vyjasnění, zda směrnice 2003/8 vyžaduje úhradu uvedených nákladů i v posledně zmíněné situaci.

22. Předkládající soud v podstatě usiluje o určení, zda směrnice 2003/8 vyžaduje, aby právní pomoc poskytovaná v členském státě, v němž se koná řízení, zahrnovala náklady vynaložené žadatelem na překlad prohlášení a podkladů přiložených k žádosti o právní pomoc, pokud je tato žádost podána příslušnému orgánu tohoto členského státu namísto orgánům členského státu, v němž žadatel bydlí nebo obvykle pobývá.

Znění příslušných ustanovení

23. Ačkoli předkládající soud uvádí články 1, 2 a čl. 13 odst. 1 písm. b) směrnice, domnívám se, že pro poskytnutí užitečné odpovědi by měl Soudní dvůr vyložit články 3 a 7 směrnice.

24. Podle čl. 3 odst. 1 směrnice má každá fyzická osoba účastnící se sporu, na kterou se vztahuje tato směrnice, právo na přiměřenou právní pomoc k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti v souladu s podmínkami stanovenými touto směrnicí. Právní pomoc se považuje za přiměřenou, jestliže zaručuje zejména právní pomoc a zastupování před soudem a osvobození od nákladů řízení, které nese příjemce, nebo částečnou náhradu těchto nákladů příjemce, včetně nákladů uvedených v článku 7 a poplatků osobám pověřeným soudem k provádění úkonů během soudního řízení (čl. 3 odst. 2 písm. b)).

25. Podmínky a rozsah právní pomoci jsou dále vymezeny v článcích 5 až 11 směrnice.

26. Uvedená ustanovení upravují právo na právní pomoc jak v členském státě soudu (články 5 až 7), tak i v členském státě, v němž má žadatel bydliště nebo obvyklý pobyt (článek 8).

27. Pokud se jedná zejména o náklady související s přeshraniční povahou sporu, čl. 7 písm. b) směrnice stanoví, že právní pomoc musí zahrnovat náklady přímo spojené s přeshraniční povahou sporu včetně těch, které byly vynaloženy na překlad dokumentů vyžadovaných soudem nebo příslušným orgánem a předložených příjemcem právní pomoci, které jsou pro rozhodnutí dané věci nezbytné.

28. Podle čl. 8 písm. b) směrnice členský stát, v němž žadatel o právní pomoc bydlí nebo obvykle pobývá, poskytne právní pomoc při překladu žádosti a nezbytných podkladů, pokud je žádost podána orgánům tohoto členského státu.

29. Znění těchto ustanovení se netýká výslovně nákladů na překlad vynaložených v souvislosti s žádostí o právní pomoc, pokud je žádost podána v členském státě soudu. Na jedné straně je v článku 7 směrnice, který se týká nákladů v členském státě soudu, uveden překlad dokumentů, které jsou „pro rozhodnutí dané věci nezbytné“, nejsou zde však výslovně zmíněny náklady vynaložené v souvislosti s žádostí o právní pomoc. Na druhé straně se článek 8 směrnice, ve kterém jsou tyto náklady výslovně uvedeny, týká pouze nákladů hrazených členským státem, v němž žadatel bydlí nebo obvykle pobývá.

30. Výsledná nejednoznačnost se odráží v protichůdných postojích vyjádřených v rámci projednávané věci.

31. Předkládající soud – ačkoli si je vědom, že daný výklad nelze jasně dovodit ze směrnice – zastává názor, že článek 8 směrnice 2003/8 vyjadřuje myšlenku, že náklady vynaložené žadatelem o právní pomoc na překlad prohlášení a podkladů přiložených k žádosti o právní pomoc nese výhradně členský stát, v němž má žadatel bydliště nebo obvyklý pobyt, tj. v daném případě Česká republika. Tento soud dále uvádí, že tento následek pramení z procesní volby učiněné žadatelem, a to i přesto, že uvedený výklad znamená, že v případech, kdy je žádost podána přímo v členském státě soudu, náklady na překlad nejsou vůbec hrazeny. Žadatel měl možnost požádat o právní pomoc v České republice, a pokud by tak býval učinil, neocitl by se z právního hlediska v nevýhodě.

32. Tři členské státy, které vstoupily do řízení v projednávané věci, s tímto názorem souhlasí.

33. Německá, česká a španělská vláda uvádějí, že článek 7 směrnice 2003/8 upravuje náklady vynaložené na překlad dokumentů, které jsou „pro rozhodnutí dané věci nezbytné“, a neupravuje výslovně náklady na překlad dokumentů spojených s žádostí o právní pomoc. Dále uvádějí, že náklady vynaložené v souvislosti s žádostí o právní pomoc nejsou, náklady řízení v pravém smyslu slova. Španělská vláda totiž zdůrazňuje, že v některých právních systémech se žádost o právní pomoc nepodává soudu, nýbrž příslušnému správnímu orgánu, a je vyřizována v rámci správního řízení, které je nezávislé na soudním řízení týkajícím se hmotněprávního sporu. Dokonce i v právních systémech, kde musí být žádost o právní pomoc podána soudu, jenž je příslušný k projednání hmotněprávního sporu, je tato žádost posuzována v rámci řízení, které je oddělené od soudního řízení týkajícího se daného sporu.

34. Žalobce v původním řízení a Komise zastávají opačný názor.

35. Žalobce tvrdí, že vynětí nákladů vynaložených v souvislosti s žádostí o právní pomoc z nároků v rámci právní pomoci by představovalo překážku v přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech. Pokud by tyto náklady byly hrazeny pouze v členském státě, v němž má žadatel bydliště nebo obvyklý pobyt, vedlo by to k trestání žadatele, který žádost podal přímo v členském státě soudu, čímž by byly omezeny jeho procesní možnosti stanovené směrnicí a rovněž by mohl být vystaven nejistotě z hlediska dodržení časových lhůt.

36. Komise tvrdí, že rozsah právní pomoci podle směrnice je nutné určit ve světle cílů směrnice a že by navíc neměl záviset na procesním postupu, který si zvolí žadatel o právní pomoc. Zahrnutí nákladů na překlad souvisejících s žádostí o právní pomoc, pouze pokud tato žádost byla podána v členském státě, v němž má žadatel bydliště nebo obvyklý pobyt, ale nikoli pokud byla podána přímo v členském státě soudu, do právní pomoci, by nebylo konzistentní. Podle Komise by náklady na překlad měly být hrazeny v obou situacích.

37. Vzhledem k tomu, že znění příslušných ustanovení směrnice vede k protichůdným výkladům, budu se dále zabývat teleologickým a systematickým výkladem a podružně též historií vzniku směrnice.

Systematika a cíl směrnice 2003/8

38. Jak je zřejmé z čl. 1 odst. 1 a bodů odůvodnění 5 a 6 směrnice 2003/8, cílem této směrnice je zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech pro osoby, které nemají dostatečné prostředky.

39. Cíl směrnice proto spočívá v provedení práva na účinnou soudní ochranu pro kategorie řízení spadající do oblasti působnosti dané směrnice, v souladu s čl. 47 odst. 3 Listiny základních práv Evropské unie, která zaručuje právo na právní pomoc v rozsahu, v němž je nezbytná k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti [3].

40. K dosažení tohoto cíle směrnice vymezuje určitá minimální společná pravidla týkající se zejména práva na přiměřenou právní pomoc (článek 3) a rozsahu právní pomoci v přeshraničních situacích (článek 7). Směrnice tak usiluje o překonání překážek v přístupu ke spravedlnosti pramenících z dodatečných nákladů spojených s přeshraniční povahou sporu.

41. Podle mého názoru je nutné pro zajištění dosažení cílů směrnice, aby „přiměřená právní pomoc“ upravená v článcích 3 a 7 směrnice byla vykládána v tom smyslu, že zahrnuje rovněž náklady, které byly vynaloženy v důsledku přeshraniční povahy samotné žádosti o právní pomoc, jako například náklady na překlad žádosti a podkladů.

42. V situacích, které směrnice upravuje, je předložení žádosti o právní pomoc podmínkou pro zajištění přístupu ke spravedlnosti. Pro osoby, které v důsledku svojí hospodářské situace nejsou schopny hradit soudní výlohy, by mohlo být obtížné uhradit náklady na překlad dokumentů nezbytných pro předložení žádosti o přeshraniční právní pomoc. Přístup ke spravedlnosti v přeshraničních sporech by byl proto ohrožen, pokud by žadatel/ka nemohl/a získat podporu s ohledem na náklady na překlad spojené s jeho/její žádostí o právní pomoc.

43. Tuto úvahu potvrzuje i systematika směrnice, jejíž ustanovení nejsou omezena na náhradu soudních výloh, nýbrž upravují i náklady na právní poradenství před podáním žádosti o právní pomoc a také náklady vynaložené v souvislosti s žádostí o právní pomoc (článek 8).

44. Navíc vzhledem k tomu, že směrnice obsahuje ustanovení upravující náhradu nákladů žádostí o právní pomoc, by tyto náklady měly být hrazeny bez ohledu na procesní volbu žadatele v souladu s čl. 13 odst. 1 směrnice.

45. Rozsah právní pomoci by se neměl lišit s ohledem na druh procesního postupu zvolený pro podání žádosti o právní pomoc.

3 – V okamžiku přijetí směrnice samozřejmě Listina ještě nebyla právně závazná pro členské státy. Viz v polské právní literatuře Kowalik-Bańczyk, K., „Pojęcie sporu transgranicznego w dyrektywie Rady Nr 2003/8, [v] Współpraca sądowa, Czapliński, W., Wróbel, A. (ed), Varšava 2007, s. 39 a na s. 42.

46. Zaprvé vynětí takových nákladů v situaci, kdy byla žádost podána přímo v členském státě soudu, by v praxi omezilo žadatelův výběr mezi dvěma procesními alternativami výslovně upravenými v čl. 13 odst. 1 směrnice. Zadruhé by takové omezení mohlo žadatele nutit k výběru náročnějšího procesního řešení. Namísto podání žádosti o právní pomoc přímo soudu příslušnému k projednání daného hmotněprávního sporu by žadatel musel zahájit dvě rozdílná řízení, a sice první u příslušného soudu, aby zajistil dodržení lhůt, a druhé u orgánů členského státu, v němž má bydliště nebo obvyklý pobyt, aby dosáhl náhrady nákladů vynaložených v souvislosti s žádostí o právní pomoc.

47. Domnívám se, že by nebylo vhodné přisuzovat takový účel ustanovením obsaženým v článcích 3, 7 a 8 směrnice. Poskytnout žadateli dvě alternativní možnosti a potom jej penalizovat za využití jedné z výslovně stanovených procesních alternativ považuji za nekonzistentní. Takové omezení procesních možností, které jsou žadateli o právní pomoc dány k dispozici, by představovalo dodatečnou překážku přístupu ke spravedlnosti, což by bylo v rozporu s cíli směrnice.

48. Podle mého názoru nelze s ohledem na systematiku a cíl směrnice vykládat její článek 7, který stanoví, že právní pomoc v členském státě soudu zahrnuje náklady přímo spojené s přeshraniční povahou sporu, v tom smyslu, že by se nevztahoval na náklady na překlad dokumentů, které jsou nezbytné pro rozhodnutí o žádosti o právní pomoc v souvislosti s daným sporem.

49. Domnívám se proto, že jak systematika, tak i cíl směrnice 2003/8 podporují výklad, podle kterého rozsah právní pomoci podle článků 3 a 7 směrnice zahrnuje náklady na překlad vynaložené v souvislosti s žádostí o přeshraniční právní pomoc, a to včetně situace, kdy je tato žádost podána přímo v členském státě soudu.

Historie vzniku směrnice 2003/8

50. Podle mého názoru ve prospěch uvedeného výkladu článků 3, 7 a 8 směrnice svědčí i historie jejího vzniku.

51. V návrhu Komise [4] upravoval náklady spojené s přeshraniční povahou sporu jediný článek (článek 5). Jeho první dva odstavce se týkaly nákladů vynaložených v členském státě soudu, zatímco třetí odstavec upravoval náklady vynaložené v členském státě žadatelova místa pobytu [5]. V rámci systému navrženého Komisí v jejím návrhu by přeshraniční náklady byly obecně hrazeny členským státem soudu, kromě – v rámci výjimky – některých nákladů vynaložených v členském státě žadatelova místa pobytu. Struktura daného ustanovení zůstala nezměněna i po rozpravě v Evropském parlamentu, s výjimkou změny článku 5 odst. 3 zavedené za účelem zajištění souladu s navrhovanou změnou článku 2 odst. 1 [6].

52. V konečném znění směrnice přijatém Radou [7] byla ustanovení týkající se nákladů spojených s přeshraniční povahou sporu změněna a rozdělena do dvou různých článků – článek 7, nadepsaný „Náklady související s přeshraniční povahou sporu“, a článek 8, nadepsaný „Náklady hrazené členským státem bydliště nebo obvyklého pobytu“. Z uvedených změn však není patrné, že by se Rada chtěla

4 – Návrh směrnice Rady o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc a ostatní finanční aspekty občanskoprávních řízení (COM (2002) 13 ze dne 18. ledna 2002).

5 – Článek 5 návrhu Komise zněl následovně: „Náklady spojené s přeshraniční povahou sporu. Právní pomoc poskytnutá v členském státě, v němž se koná řízení, zahrnuje náklady přímo spojené s přeshraniční povahou sporu. Součástí těchto nákladů je tlumočení, překlady a cestovní náklady, je-li u soudu nezbytná fyzická přítomnost dotčené osoby. Členský stát, v němž má žadatel o právní pomoc místo pobytu, poskytne právní pomoc tak, aby zahrnovala náklady vynaložené příjemcem v daném státě a zejména náklady na poradenství místního advokáta.“ (*neoficiální překlad*)

6 – Legislativní usnesení Evropského parlamentu P5_TA(2002)0441 ze dne 25. září 2002. Pozměňovací návrh č. 17: „Článek 5 odst. 3 Členský stát, v němž žadatel o právní pomoc bydlí nebo obvykle pobývá, poskytne náhradu nákladů na právní pomoc.“ (*neoficiální překlad*)

7 – Dokument Rady č. 13385/02 ze dne 18. listopadu 2002.

odchýlit od systémového pojetí navrženého Komisí, podle něhož náklady související s přeshraniční povahou sporu měly být obecně hrazeny členským státem soudu, s výjimkou určitých konkrétních nákladů vynaložených v členském státě žadatelova bydliště nebo obvyklého pobytu. Odraz této zásady lze stále nalézt v odůvodnění směrnice [8].

53. Historie vzniku směrnice proto zřejmě podporuje tvrzení Komise v projednávané věci, že článek 8 byl formulován jako výjimka z obecného pravidla, které vyžaduje, aby náklady hradil členský stát soudu. V každém případě nenacházím žádnou oporu pro stanovisko, které vyjádřila na jednání španělská vláda, když tvrdila, že články 7 a 8 obsahují pravidlo rozdělení nákladů, neboť podrobně vymezují, které náklady jsou hrazeny kterým ze dvou dotčených členských států. Zejména – jak jsem uvedl výše [9] – mi není jasné, jak by mohl být článek 7 vykládán v tom smyslu, že vylučuje náklady na překlad dokumentů nezbytných pro rozhodnutí o žádosti o právní pomoc, pokud byla tato žádost podána v členském státě soudu. Takto restriktivní výklad by podle mého názoru byl v rozporu s cílem směrnice, kterým je zajištění práva na přiměřenou právní pomoc za účelem záruky účinného přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech.

54. Nakonec podotýkám, že německá vláda na jednání upozornila na skutečnost, že směrnice nahradila systém spolupráce v oblasti právní pomoci, který existoval v rámci Štrasburské úmluvy Rady Evropy z roku 1977 [10].

55. Štrasburská úmluva stanovila systém přeshraničního předávání žádostí o právní pomoc, který žadatelům umožňoval požádat o právní pomoc ve státě bydliště. Úmluva rovněž stanovila, že předávající orgán má být žadateli nápomocen, aby bylo zajištěno, že k žádosti budou přiloženy všechny nezbytné dokumenty, a má být žadateli rovněž nápomocen při vyhotovení jakýchkoli nezbytných překladů dokumentů (článek 3).

56. Postupy oznamování a předávání stanovené v článku 13 směrnice jsou přímo inspirovány postupy uvedenými v Štrasburské úmluvě [11].

57. Nicméně si nemyslím, že by tento historický argument mohl posloužit k prokázání, jak zamýšlela německá vláda, že – vzhledem k tomu, že směrnice nahrazuje Štrasburskou úmluvu – náklady na překlad vynaložené v souvislosti s žádostmi o právní pomoc jsou hrazeny pouze v těch situacích, které dříve upravovala Štrasburská úmluva, tj. pouze tehdy, pokud žadatel využil systému mezinárodního předávání žádostí o právní pomoc tak, že podal žádost v členském státě bydliště.

58. Štrasburská úmluva zavedla systém přeshraničního předávání žádostí o právní pomoc, ale neupravovala otázku rozsahu právní pomoci ve státě, v němž se koná řízení. Historie vzniku směrnice dokazuje, že úmyslem unijního normotvůrce bylo navázat na Štrasburskou úmluvu, která byla v praxi používána jen zřídka [12].

59. Pokud bychom přijali výklad zastávaný německou vládou, znamenalo by to, že směrnice nemá výrazněji větší rozsah než systém, který existoval v rámci Štrasburské úmluvy.

8 – Viz bod 23 odůvodnění, z něhož vyplývá, že právní pomoc poskytuje členský stát, v němž se koná řízení nebo v němž je navrhován výkon rozhodnutí, s výjimkou pomoci před zahájením soudního řízení.

9 – Viz bod 48 tohoto stanoviska.

10 – Evropská úmluva o předávání žádostí o právní pomoc, podepsaná ve Štrasburku v roce 1977 (dostupná na: http://www.coe.int/en/web/conventions/). V době přijetí směrnice byla tato úmluva ratifikována všemi členskými státy Unie s výjimkou Německa. Podobný postup pro předávání žádostí o právní pomoc rovněž stanoví Haagská úmluva ze dne 25. října 1980 o mezinárodním přístupu ke spravedlnosti, která byla tehdy ratifikována pouze šesti členskými státy.

11 – Viz bod 26 odůvodnění směrnice.

12 – Viz Zelená kniha Komise „Legal aid in civil matters: The problems confronting the cross-border litigant“ (Právní pomoc v občanskoprávních věcech: Problémy, kterým čelí přeshraniční účastník řízení (*neoficiální překlad*)) (COM(2000) 51 ze dne 9. února 2000, s. 15).

60. Tento závěr se mi jeví být v rozporu s úmyslem unijního normotvůrce. Hlavním cílem směrnice nebylo zavést další postup pro předávání žádostí o přeshraniční právní pomoc, neboť takový postup již existoval v rámci Štrasburské úmluvy. Cílem směrnice je zajistit účinné právo na právní pomoc v jiném členském státě, včetně situací, kdy se žadatel rozhodne podat žádost o právní pomoc přímo v členském státě soudu. Aby tato možnost byla účinná, měla by právní pomoc zahrnovat rovněž náklady spojené s přeshraniční povahou žádosti o právní pomoc.

61. S ohledem na výše uvedené důvody se domnívám, že jak systematické, tak teleologické posouzení svědčí ve prospěch výkladu článků 3 a 7 směrnice v tom smyslu, že právní pomoc musí zahrnovat náklady vynaložené žadatelem na překlad prohlášení a podkladů přiložených k žádosti o právní pomoc a že tento výklad potvrzuje též historie vzniku směrnice.

Závěry

62. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji Soudnímu dvoru, aby odpověděl na předběžnou otázku položenou Bundesarbeitsgericht (spolkový pracovní soud, Německo) takto:

„Článek 3 odst. 1 a článek 7 směrnice Rady 2003/8/ES ze dne 27. ledna 2003 o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech musí být vykládány v tom smyslu, že právní pomoc poskytnutá v členském státě, v němž se koná řízení, musí zahrnovat náklady vynaložené žadatelem na překlad prohlášení a podkladů přiložených k žádosti o právní pomoc, pokud je tato žádost podána příslušnému orgánu daného členského státu.“